

Kohtuasi C-755/22

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

13. detsember 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Okresní soud Praha-západ (Lääne-Praha piirkondlik kohus, Tšehhi Vabariik)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

1. august 2022

Hageja:

Nárokuj s.r.o.

Kostja:

EC Financial Services, a.s.

[...]

KOHTUMÄÄRUS

Okresní soud Praha-západ (Lääne-Praha piirkondlik kohus, Tšehhi Vabariik) [...] kohtuasjas

hageja **Nárokuj s.r.o.**, [...] asukoht [...]

Veselí nad Moravou [...]

kostja **EC Financial Services, a.s.**, [...] asukoht [...] Dolní Břežany [...]

35 000 Tšehhi krooni ja kõrvalkulude tasumise nõudes,

on otsustanud järgmist:

[...] [menetlus liikmesriigi kohtus]

Okresní soud Praha-západ (Lääne-Praha piirkondlik kohus) taotleb Euroopa Kohtult ELTL artiklile 267 tuginedes eelotsust järgmises küsimuses:

Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, eesmärk on karistada krediidiandjat selle eest, et ta ei ole täielikult hinnanud tarbija krediidivõimelisust isegi juhul, kui tarbija on kogu krediidi tagasi maksnud ega ole krediidi tagasimaksmise käigus esitanud kaebusi krediidilepingu kohta?

Põhjendused

I. Vaidluse ja olulised faktilised asjaolud

- 1 Vaidluse ese on alusetu rikastumise teel saadu tagastamine summas 35 000 Tšehhi krooni, millele lisandub seadusjärgne viivis 8,5% aastas alates 23. septembrist 2021 kuni tasumise kuupäevani. Hageja omandas nõude tarbijalt, kes sõlmis äriühinguga JET Money s.r.o. tarbijakrediidilepingu summas 50 000 Tšehhi krooni. Enne lepingu sõlmimist esitas tarbija isikutunnistuse ja juhiloa, palgatõendid, mis näitasid töötasu suurust kolme kuu jooksul enne krediidilepingu sõlmimist, dokumendid korteri kasutamise ja seotud kommunaalkulude ning televisiooni- ja internetitasude kohta samuti kolme krediidilepingu sõlmimisele eelnenud kuu jooksul, ning kinnituse osalemise kohta ühistes majapidamiskuludes; lisaks märkis tarbija krediiditaotluses, et tal puuduvad varasemad laenukohustused, et ta on vallaline ja elab ühises majapidamises koos oma vanaemaga. Seejärel maksis tarbija tagasi krediidi koos kõrvalkuludega ja tagasimakstud summa oli kokku 85 000 Tšehhi krooni. Hageis nõutud summa 35 000 Tšehhi krooni vastab krediidi põhikohustuse summa ja tagasimakstud summa vahele. Mis puudutab krediidiandja isiku muutumist, siis see toimus 28. septembril 2018, kui osa ettevõttest läks üle praegusele kostjale.
- 2 Pooled ei vaidle ei lepingu sõlmimise fakti ega ka tarbija makstud summa üle. Faktiliste asjaolude kontekstis on olukord põhimõtteliselt vaieldamatu.
- 3 Pooled on eriarvamusel õigusliku hinnangu osas. Hageja hinnangul ei täitnud krediidiandja oma kohustusi, sest ei hinnanud piisavalt põhjalikult tarbija krediidivõimelisust, mistõttu on krediidileping tühine. Krediidivõimelisust ei hinnatud ettevõtjatelt nõutava piisava põhjalikkusega, sest krediidiandja ei kontrollinud näiteks usaldusväärset viisil tarbija kulude suurust. Hageja hinnangul on loogiline, et tarbija ei saanud lepingut vaidlustada ajal, kui tal puudus võimalus kasutada advokaadi õigusnõustamist. Kostja väidab aga, et krediidivõimelisust hinnati piisavalt põhjalikult. Tema hinnangul ei ole kohaldatav ka tarbijakaitse, sest kõnealune nõue ei kuulu enam tarbijale, vaid äriühingule.
- 4 Kohus teavitas pooli, et kaalub eeltoodud küsimuse esitamist Euroopa Kohtule, sest peab seda vaidluse lahendamisel oluliseks. Hageja oli eelotsuse küsimuse esitamise vastu, kuna liikmesriigi kohus on selle küsimuse juba lahendanud, nagu

järeldub Městský soud v Praze (Praha linnakohus) 5. jaanuari 2022. aasta kohtuotsusest [...], mille kohaselt täidab tarbijakaitse ennetusfunktsiooni ja avaliku korra kaitsmise funktsiooni. Hageja viitab ka Krajský soud v Praze (maakonnakohus Prahas) 9. jaanuari 2020. aasta otsusele [...], mille kohaselt kaitseb tarbija krediitvõimelisuse hindamine tarbijaid laenuriskide ja majapidamiste kasvava laenukoormuse eest; see funktsioon ei kaota oma tähendust ka juba tagasimakstud krediitide puhul. Riskilaenu võtmise tagajärjed võivad ilmnedas alles mõne aja pärast.

- 5 Kostja nõustus eelotsuse küsimuse esitamisega ilma täpsema põhjendusega.

II Kohaldatavad liidu õigusnormid

- 6 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediitdilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, põhjenduste 26–28 kohaselt:

- *Liikmesriigid peaksid võtma asjakohaseid meetmeid, et edendada vastutustundliku teenusepakkumise põhimõtteid krediidisuhte kõikides etappides, võttes arvesse oma krediituri eripära. Need meetmed võivad sisaldada näiteks tarbijate teavitamist ja harimist, sealhulgas hoiatusi maksete tasumata jätmise ja ülelaenamisega seotud riskide kohta. Eriti laieneval krediituri on oluline, et krediituri ei tegeleks vastutustundetu laenamisega ega annaks krediiti ilma eelneva krediitvõimelisuse hinnanguta ning liikmesriigid peaksid teostama vajalikku järelevalvet sellise käitumise ärahoidmiseks ja ette nägema vajalikud meetmed krediituri karistamiseks, kui nad nii käituvad. Ilma et see piiraks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2006. aasta direktiivi 2006/48/EÜ (krediitiasutuste asutamise ja tegevuse kohta) krediituri käsitlevate sätete kohaldamist, peaks krediituri olema kohustus individuaalselt kontrollida tarbija krediitvõimelisust. Sel eesmärgil peaks krediituri olema lubatud kasutada mitte ainult asjaomase krediitdilepingu ettevalmistamise ajal tarbija poolt esitatud teavet, vaid ka pikaajase ärisuhte ajal esitatud teavet. Liikmesriikide ametiasutused peaksid andma ka krediituri asjakohaseid juhtnõude ja suuniseid. Tarbijad peaksid samuti toimima läbimõeldult ja austama oma lepingulisi kohustusi.*
- *Vaatamata tarbijale antavale lepingueelsele teabele võib tarbija siiski vajada täiendavat abi selleks, et otsustada, milline pakutavatest krediitdilepingutest on tema vajadusi ja rahalist olukorda arvestades sobivaim. Seetõttu peaksid liikmesriigid tagama, et krediituri osutaksid sellist abi seoses tarbijatele pakutavate krediitdilepingutega. Vajaduse korral tuleks asjaomast lepingueelset teavet ja pakutud toodete põhiomadusi selgitada tarbijale individuaalselt, et tarbija mõistaks nende võimalikku mõju tema majanduslikule olukorrale. Nimetatud abi andmise kohustust tuleks vajaduse korral kohaldada ka krediituri vahendajate suhtes. Liikmesriikidel peaks olema võimalik kindlaks määrata, millal ning millises ulatuses tuleks tarbijatele selliseid selgitusi anda,*

võttes arvesse krediidi pakkumise konkreetseid asjaolusid, tarbija vajadust nõustamise järele ning konkreetsete krediititoodete laadi.

- Tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks peaks krediidiandja kasutama ka asjakohaseid andmebaase; õiguslike ja tegelike asjaolude tõttu võib vajalikuks osutuda nimetatud päringute teostamine erinevas ulatuses. Selleks et vältida konkurentsimoonutusi krediidiandjate vahel, tuleks liikmesriigis, mis ei ole krediidiandja asukohariik, tagada, et krediidiandjal oleks juurdepääs tarbijaandmeid sisaldavatele era- või avalik-õiguslikele andmebaasidele samasugustel mittediskrimineerivatel tingimustel nagu selle liikmesriigi krediidiandjal.
- 7 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, artikli 8 lõike 1 kohaselt: liikmesriigid tagavad, et enne krediidilepingu sõlmimist hindab krediidiandja tarbija krediidivõimelisust vajaduse korral tarbijalt saadud piisava teabe alusel ja kasutades vajaduse korral asjakohaseid andmebaase. Liikmesriigid, kelle õigusaktid sätestavad krediidiandjale kohustuse hinnata tarbija krediidivõimelisust asjakohaseid andmebaase kasutades, võivad selle nõude säilitada.
  - 8 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, artikli 22 lõike 1 kohaselt: kuna käesolev direktiiv sisaldab ühtlustatud sätteid, ei või liikmesriigid oma siseriiklikus õiguses säilitada ega vastu võtta direktiivis sätestatust erinevaid sätteid.
  - 9 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, artikli 22 lõike 2 kohaselt: liikmesriigid tagavad, et tarbijatel on keelatud loobuda neile käesolevat direktiivi rakendavate või sellele vastavate siseriikliku õiguse sätetega antud õigustest.
  - 10 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, artikli 23 kohaselt: liikmesriigid kehtestavad eeskirjad karistuste kohta, mida kohaldatakse käesoleva direktiivi alusel vastu võetud siseriiklike õigusnormide rikkumise korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed nende rakendamise tagamiseks. Need karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

III Kohaldatavad liikmesriigi õigusnormid

- 11 Tarbijakrediidiseaduse nr 257/2016 (zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru), muudetud, artikli 86 lõike 1 kohaselt peab krediidiandja enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist või lepingus sisalduva kohustuse muutmist, millega on seotud krediidi kogusumma märkimisväärne suurendamine, hindama tarbija krediidivõimelisust tarbijalt saadud olulise, usaldusväärse, piisava ja

proportsionaalse teabe alusel ja kasutades vajadusel andmebaase, mis võimaldavad hinnata tarbija krediivõimelisust, või muid allikaid. Krediidiandja annab tarbijakrediiti üksnes juhul, kui krediivõimelisuse hinnangust nähtub, et tarbija võimes tarbijakrediit tagasi maksta pole põhjust kahelda.

- 12 Tarbijakrediidiseaduse nr 257/2016 (zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru), muudetud, artikli 86 lõike 2 kohaselt: krediidiandja hindab tarbija krediivõimelisust hinnates iseäranis tarbija võimet teha kokkulepitud regulaarseid tarbijakrediidi tagasimakseid, võrreldes selleks tarbija sissetulekut ja kulusid ning võimalike olemasolevate võlgade tagasimaksmise vahendeid. Lisaks võtab ta arvesse võimaliku vara väärtust, kui tarbijakrediidilepingust tuleneb, et tarbijakrediit tuleb osaliselt või täielikult tagasi maksta tarbijale kuuluva vara müügist saadavast tulust, mitte regulaarsete tagasimaksetena, või kui tarbija finantsolukorra põhjal on ilmne, et ta suudab tarbijakrediidi tagasi maksta olenemata oma sissetulekust.
- 13 Tarbijakrediidiseaduse nr 257/2016 (zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru), muudetud, artikli 87 lõike 1 kohaselt: *kui krediidiandja annab tarbijale tarbijakrediiti § 86 lõike 1 teist lauset rikkudes, on leping tühine. Kohus arvestab lepingu tühisust ka ilma, et oleks esitatud sellekohane väide. Tarbija on kohustatud väljamakstud tarbijakrediidi põhisumma tagasi maksuma tema rahalisi võimalusi arvestades sobival ajal.*
- 14 Tšehhi Vabariigi tsiviilseadustiku nr 89/2012 (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), muudetud, artikli 2054 lõike 1 kohaselt: *intressi maksmine loetakse võla tunnistamiseks summa osas, millelt intressi tuleb maksta.*
- 15 Tšehhi tsiviilseadustiku artikli 2054 lõike 2 kohaselt: *kui võlgnik tasub võla osaliselt, toob see osaline tasumine kaasa ülejäänud võla tunnistamise, kui asjaolude alusel on põhjust hinnata, et seda osa tasudes tunnistas võlgnik ka ülejäänud võlga.*
- 16 Tšehhi tsiviilseadustiku artikli 574 kohaselt *tuleb õigustoiming lugeda pigem kehtivaks kui kehtetuks.*
- 17 Tšehhi tsiviilseadustiku artikli 580 lõike 1 kohaselt: *kehtetu on õigustoiming, mis on vastuolus heade tavadega, samuti õigustoiming, mis on vastuolus seadusega, kui seda nõuab seaduse olemus ja eesmärk.*

IV Eelotsuse küsimuse põhjendus

- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on kohtuasja lahendamiseks vaja kindlaks teha, kas 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ eesmärk on karistada krediidiandjat selle eest, et ta ei ole täielikult hinnanud tarbija krediivõimelisust isegi juhul, kui tarbija on krediidi täielikult tagasi maksnud ega ole krediidi tagasimaksmise käigus esitanud kaebusi krediidilepingu kohta.

- 19 Mõned liikmesriigi kohtud on küll seisukohal, et vastus esitatud küsimusele peaks olema jaatav, kuid eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et Euroopa Kohus ei ole analüüsitavat küsimust seni lahendanud ja sellele küsimusele vastamisel võib tugineda ka vastupidisele tõlgendusele, mis lähtub mõlema lepingupoole huvide tasakaalustamisest ja arvestab asjaoluga, et ka tarbija vastutab oma tegevuse eest.
- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus võtab arvesse ka põhimõtet, et ainult Euroopa Kohus saab liidu õigust siduval viisil tõlgendada, ja põhimõtet, et liikmesriigi kohus, isegi esimese astme kohus, peab esitama sellise tõlgenduse saamiseks eelotsuse küsimuse vahetult ELTL artikli 267 (varem Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 234) kohaselt.
- 21 Direktiivi põhjendustest (eelkõige eespool nimetatud põhjendustest 26–28) ilmneb, et direktiivi eesmärk on kaitsta tarbijat hoolimatu laenamise eest, mis võiks tuua kaasa võimetuse selliseid võlgu tagasi maksta ja lõppeda isegi tarbija maksejõuetusega.
- 22 Lihtsamalt öeldes – direktiivi artikli 8 eesmärk on vältida olukorda, milles tarbijal võivad tekkida rahalised probleemid krediidi tagasimaksmisega.
- 23 Kui tarbija maksab võla täies ulatuses tagasi, esitamata seejuures krediidimaksete tegemise käigus mingeid vastuväiteid, ei saa viidata kahjulikele tagajärgedele, mille eest direktiiv tarbijat kaitseb.
- 24 Krediidiandjale pandud kohustus hinnata tarbija krediivõimelisust ei ole direktiivi peamine eesmärk, vaid vahend, millega eesmärk saavutatakse.
- 25 Seega tekib küsimus, kas direktiivi iseseisev eesmärk on karistada krediidiandjat juhul, kui krediidi andmisel ei ole olnud negatiivseid tagajärgi või miski ei viita negatiivsete tagajärgede olemasolule (on vaid hüpoteetiline võimalus, et võib-olla oleks tarbija minevikus võinud muutuda maksejõuetuks; käesolevas asjas selliseid väiteid ei ole esitatud ja seda enam ei ole see eesmärk põhjendatud). Lisaks tegeleb nõudega praegu äriühing.
- 26 Kui võimaldada karistuse kohaldamist ka analüüsitaval juhul ehk olukorras, kus kehtetuks tunnistatakse leping, mis on täidetud mingeid vastuväiteid esitamata, siis tuleks tegeleda ka teiste tarbijate olukorraga, kelle puhul krediidiandja on kontrollinud krediivõimelisust direktiivi artikli 8 kohaselt (hinnanud nõuetekohaselt varasid ja kohustusi), kuid need tarbijad ei ole hiljem oma lepingust tulenevaid kohustusi täitnud. Sellistes olukordades ei saa väita, et lepingu tühisuse aluseks on direktiivi artikli 8 rikkumine ja tarbijad vastutavad kogu kohustuse, sh kokkulepitud kõrvalkohustuste eest, kui ei ole kindlaks tehtud muud lepingu tühisuse alust.
- 27 Muu hulgas näeb eelotsusetaotluse esitanud kohus ebavõrdsust tarbijate vahel, sest nende tarbijate puhul, kes on lepingu täitnud ja kelle suhtes ei tekkinud negatiivseid tagajärgi, mille eest direktiiv peaks kaitsma, muutub leping tühiseks (ainult seetõttu, et krediidiandja jättis teatava toimingu tegemata), samas kui

nende tarbijate puhul, kes muutusid maksejõuetuks, aga kelle krediitivõimelisust oli ettevõtja hinnanud direktiivi artikli 8 kohaselt, ei tunnista lepingut tühiseks selle sätte rikkumise tõttu.

- 28 Seetõttu on eelotsusetaotluse esitanud kohus veendunud, et krediitivõimelisust ei saa hinnata eraldi muudest asjaoludest ainult selle alusel, mida ettevõtja tarbijalt nõuab, vaid arvesse tuleks võtta ka seda, kuidas on tegelikkuses kujunenud kogu lepinguline suhe direktiivi kaitse-eesmärgi kontekstis.
- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleks esitatud küsimust vaadelda ka üldiste õiguspõhimõtete kontekstis, mis on kujundanud Euroopa õiguskultuuri aastatuhandete vältel ning märkimisväärselt mõjutanud Euroopa Liidu liikmesriikide õiguse tekkimist ja arengut. Eelkõige on küsimus hea usu ja õiguskindluse põhimõtetes, mis peaksid teenima mõlema lepingupoole, nii ettevõtja kui ka tarbijate huve, sest nende põhimõtete järgimine on otseselt seotud usaldusega seaduse vastu.
- 30 Seega, kui krediidiandja on sõlminud tarbijaga lepingu krediidi kohta, mille krediidiandja tarbijale andis ja mille tarbija nõuetekohaselt tagasi maksis, siis on krediidiandjal põhjust uskuda, et krediidimakseid tehes on tarbija tasunud lepingust tuleneva võla.
- 31 Isegi kaudselt (vaikimisi) tehtud õigustoiming eeldab teiselt lepingupoolelt hea usu ja õiguskindluse olemasolu. Tšehhi õiguses võib selle institutsiooni leida eespool tsiteeritud Tšehhi tsiviilseadustiku artiklist 2054. See institutsioon on Tšehhi õiguses tuntud ammu (varem äriseadustiku nr 513/1991 (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník) artikkel 407, mis kehtis 1. jaanuarist 1992 kuni 31. detsembrini 2013, tsiviilseadustiku nr 141/1951 (141/1951 Sb., občanský zákoník) artikkel 97, seaduse nr 946/1811 (zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský (ABGB)) artikkel 1497).
- 32 Viidatud õigusnormid annavad vaikimisi tehtud õigustoimingutele sellise tähenduse, et kohustuse vastuvõtmist aktsepteeriti või eeldati, et õigustoiming tõi kaasa aegumistähtaja ja õiguste omamise katkemise. Teisisõnu, vaikimisi toimingud olid ja on otseselt seotud usaldusega õigussuhte teise poole vastu, välja arvatud juhul, kui asjaoludest võib eeldada, et toimingu tegija ei kavatsenud sellist usaldust tekitada.
- 33 Tšehhi tsiviilõiguse põhimõte on lugeda õigustoiming pigem kehtivaks kui kehtetuks, sest eraõiguslike toimingute pooltel on nii vabadus luua oma õigussuhteid kui ka vastutus nende eest; seetõttu peab eraõigus selle toiminguga seotud vabadust ja vastutust austama ning otsima tõlgendusviise, mis võimaldaksid hoida õigustoimingu jõus ja seda mitte kahjustada.
- 34 Karistusel on mõtet siis, kui rikutud on kaitstud huvi ja kui karistus on vajalik rikkumise tagajärgede kõrvaldamiseks ja selleks, et hoida toimepanijat tulevikus väärkäitumisest eemale. Karistuse kohaldamisel ainult ennetavalt, kui ei ole

ilmnenud kahjulikke tagajärgi, ei ole mõtet. See ei ole vajalik ja on vastuolus [eraõiguslike suhete] vabadusega.

- 35 Direktiivist ei tulene ühetähenduslikult, kas selle eesmärk on määratletud kohustuse täitmata jätmise eest krediidiandjale karistuse määramine, kui ei ole tekkinud olukorda, mille tõttu direktiiv tegelikult vastu võeti.
- 36 Praktikas hakkavad seejuures tekkima sellised juhtumid nagu kõnealune (pärast krediidi täielikku tagasimaksmist nõutakse krediidiandjalt kõigi intresside tagastamist). Seda küsimust ei ole Euroopa Liidu tasandil veel käsitletud ja eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on ühtse tõlgenduse tagamiseks vaja, et küsimusega tegeleks Euroopa Kohus.

[...] [menetlus liikmesriigi kohtus]

Praha, 1. august 2022

[...]